

BŰN, ÁLDOZÁS ÉS VEZEKLÉS

AZ ŐSEMBER úgy tekintette önmagát, mint a szellemek adósát, mint akinek megváltásra van szüksége. A vadak úgy látták, hogy a szellemek igazság szerint sokkal több balszerencsét hozhatnak rájuk. Az idő múlásával e felfogás a bűn és a megszabadulás tantételévé fejlődött. A lelket úgy tekintették, mint amely tartozással — eredendő bűnben — jön a világra. A lélekért váltságdíjat kell fizetni; bűnbakot kell találni. A fejavadás a koponyaimadás gyakorlásán túl a saját életéért cserébe fel tudott ajánlani valami mást, egy emberi bűnbakot.

² A vademberben már korán kialakult az a képzet, hogy a szellemek nagy meglepedést nyernek az ember gyötrelmének, szenvedésének és megalázottságának látványától. Az ember eleinte csak a helytelen cselekedetektől eredő bűnökkel foglalkozott, de később nyugtalanítani kezdték a meg nem tett dolgokkal járó bűnök is. És az egész későbbi áldozási rendszer e két ideára épült. Ez az új szertartásos szokás az áldozás vezeklési szertartásainak gyakorlását jelentette. Az ősember azt hitte, hogy valamilyen különös dolgot kell tennie az istenek kegyének elnyerése érdekében; csak fejlett polgárosodott társadalom ismer el egy következetesen kiegyensúlyozott és jóindulatú Istent. A vezeklés a közvetlen balszerencse elleni biztosítás volt, semmint a jövőbeli üdvözülésbe való befektetés. És az elkerülés, elűzés, kényszerítés és kiengesztelés szertartásai mind összemósódtak.

1. A TABU

¹ A tabu gyakorlásával az ember arra törekedett, hogy elhárítsa a balszerencsét, hogy valami elkerülésével tartózkodjon a szellemkísértetek megsértésétől. A tabuk eleinte nem vallási jellegűek voltak, de már korán szentesítést kaptak a kísértetektől, illetőleg szellemektől, és amikor így megerősödtek, törvényalkotóvá és intézményépítővé váltak. A tabu a forrása a szertartási szabályoknak és az őse az önuralom kezdetleges szintjének. Ez volt a társadalomszabályozás legkorábbi formája és hosszú időn keresztül az egyetlen is; és még mindig ez a társadalom szabályozó rendszerének egyik alapegysége.

² A tisztelet, melyet e tiltások a vadember elméjében elrendeltek, pontosan ellensúlyozta az azon erőktől való félelmét, akikről feltételezte, hogy e követelményeket támasztják. A tabuk először a balszerencse véletlen megtapasztalása miatt jelentek meg; később a törzsfők és sámánok javaslatára — ama bűvtárgyi emberekről van szó, akikről úgy gondolták, hogy szellemkísértet, sőt isten irányítja őket. A szellemi megtorlástól való félelem olyan erős az ősember elméjében, hogy néha bizony bele is hal a félelembe, amikor megsértett valamilyen tabut, és e megrázó mellékeselemény óriási mértékben erősíti a tabunak a túlélők elméjére gyakorolt hatását.

³ A legkorábbi tiltások a nők és az egyéb vagyonelemek kisajátításával kapcsolatos megszorítások voltak. Ahogy a

vallás egyre nagyobb szerepet kezdett játszani a tabu fejlődésében, a tiltás alatt álló dolgot tisztátalannak, később pedig szentségtelennak tekintették. A héberek feljegyzéseiben számos helyen van említés a tiszta és a tisztátalan, a szent és a szentségtelen dolgokról, de a hiedelmeik e téren messze nem voltak olyan nehézkesek és kiterjedtek, mint más népekéi.

⁴ Dalamatia és az Éden hét parancsolata, valamint a héberek tíz parancsolata határozottan tabuk voltak, mind-egyik ugyanolyan tiltó formában volt kifejezve, mint a legősibb tilalmak. De ezek az újabb törvények valóban felszabadító jellegűek voltak annyiban, hogy elfoglalták ezernyi, már korábban létező tabu helyét. És még ennél is többet jelentettek, mert e későbbi parancsolatok az engedelmességért cserébe határozottan ígértek is valamint.

⁵ A korai élelemtabuk a bűvtárgyi hitből és a megtestesült ős tiszteletéből származnak. A sertés a föníciaiak számára, a tehén pedig a hinduk számára volt szent. A disznóra vonatkozó egyiptomi tabut a héber és az iszlám vallás megtartotta. Az élelemtabu egyik változata az a hiedelem volt, hogy a terhes nő olyannyira vágyhatott egy bizonyos ételre, hogy a gyermeke, miután megszületett, ennek az ételnek a visszatükrözésévé vált. Az ilyen húsételek a gyermek számára tabuvá lettek.

⁶ Az étkezés különféle módjai hamarosan tabuvá lettek, és ez volt az eredete az ősi és új keletű asztali illemnek. A kasztrendszerek és a társadalmi rétegek a régi tiltások csökevényes maradványai. A tabuk nagyon hatékonyak voltak a társadalomszervezésben, de nagyon nagy terhet jelentettek; a nemleges-tiltó rendszer nem csak hasznos és építő jellegű szabályozásokat tartott fenn, hanem elavult, túlhaladott és haszontalan tabukat is.

⁷ Azonban egyetlen polgárosodott társadalom sem ítéheti el az ősembert, hacsaknem ezekért a réges-régi és különféle tabukért, és a tabu sohasem maradt volna fenn, ha a kezdetleges vallás szentesítőleg nem tartja meg. Az ember evolúciójának számos alapvető tényezője nagyon sokba került, rengeteg erőfeszítést, áldozatot és önmegtartóztatást igényelt, de az önuralom gyakorlásában elért ezen eredmények voltak azok a tényleges lépcsőfokok, melyeken az ember a polgárosodás útján felkapaszkodott.

2. A BŰNRŐL ALKOTOTT FELFOGÁS

¹ A véletlentől való félelem és a balszerencsétől való rettegés szó szerint e csapások ellen feltételes biztosítást jelentő kezdetleges vallás feltalálására készítette az embert. A vallás a varázslásból és a kísértetektől a szellemeken és bűvtárgyakon át a tabukig jutva fejlődött ki. Minden fejletlen törzsnek volt tiltott gyümölcsöt termő fája, valóságosan az alma volt ilyen, képletesen azonban ezernyi ágról csüngtek a legkülönfélébb tabuk. És a tiltott fa mindegyre csak azt mondta, hogy „Ne tedd.”

² Ahogy a vadember elméje a fejlődésben eljutott addig, hogy jó és rossz szellemeket egyaránt elképzelt, és amikor a tabu megkapta a kialakuló vallástól a fennkölt szentesítést, a terep már teljesen készen állt a *bűn* új felfogásának megjelenéséhez. A bűn eszméje a világon mindenhol teret nyert még azelőtt, hogy a kinyilatkoztatott vallás egyáltalán megjelent volna. A természetes halál csak a bűn fogalmával vált a fejletlen elme számára okszerű dologgá. A bűn a tabu megsértése volt, a halál pedig a bűnért járó büntetés.

³ A bűn szertartás szerinti volt, nem pedig ésszerűségi; cselekedet volt, nem pedig szándék. És a bűn e teljes felfogását táplálták Dilmunnak és a kis földi paradicsom korának még élő hagyományai. Ádám és az Édenkert hagyománya szintén alapot teremtett az emberfajta hajnalán egykor létezett „aranykor” álmának. És mindez megerősítette azokat az ideákat, melyek később abban a hitben fejeződtek ki, hogy az ember különleges módon teremtett, hogy a létpályáját tökéletesként kezdte, és hogy a tabu megsértése — a bűn — miatt került a későbbi nyomorúságos helyzetbe.

⁴ A tabu sorozatos megsértéséből vétkes szenvedély lett; a kezdetleges törvény a vétkes szenvedélyt vétséggétette; a vallás pedig bűnné. A korai törzsek körében a tabu megsértése a vétség és a bűn keveréke volt. A közösséget érő csapást mindig úgy tekintették, mint a törzsi bűnért járó büntetést. Azokban, akik azt hitték, hogy a jólét és a pártatlanság együtt jár, a rossz emberek látható jóléte oly mértékű aggodalmat keltett, hogy szükségessé vált a poklok kitalálása a tabu megsértők számára; a jövőbeli büntetés e helyszíneinek száma egy és öt között változott.

⁵ A gyónás és a megbocsátás eszméje már korán megjelent a kezdetleges vallásban. Az emberek nyilvános gyűlésen kértek megbocsátást azokért a bűnökért, melyeket a következő héten szándékoztak elkövetni. A gyónás pusztán megbocsátási szertartásos szokás volt, és a beszennyezés nyilvános bejelentése is, a „tisztátalan, tisztátalan!” hangos rosszállásának szertartásos eljárása. Ezt követte a megtisztulás mindenféle szertartásos rendje. Az összes ősi nép gyakorolta ezeket az értelmetlen szertartásokat. A korai törzsek számos, látszólag egészségügyi szokása nagymértékben szertartásjellegű volt.

3. LEMONDÁS ÉS SANYARGATÁS

¹ A vallási evolúció következő lépése a lemondás lett; a böjtölés általános szokás volt. Rövidesen szokás lett a testi, különösen a nemi örömök számos formájától való tartózkodás. A böjt szertartása számos ősi vallásban mélyen gyökerezett és át is adódott gyakorlatilag minden mai istentani gondolkodási rendszernek.

² Nagyjából éppen akkor, amikor a tudatlan ember a holtak vagyona elégetésének és eltemetésének pazarló szokását levetkőzte, amint az emberfajta gazdasági rendje formálódni kezdett, megjelent a lemondás ezen új vallási tantétele, és együgyű lelkek tízezrei kezdték átadni magukat a nincstelenségnek. A vagyont szellemi hátránynak

tekintették. Az anyagi javak birtoklásával járó szellemi vesztékek e képzeleti széles körben elterjedtek voltak Filó és Pál korában, és azóta is komolyan befolyásolták az európai bölcséletet.

³ A nincstelenség pusztán a húsvér test gyötrése szertartásának részét képezte, mely sajnós számos vallás írásába és tanításaiba bekerült, nevezetesen a kereszténységébe is. A vezeklés a lemondás e gyakorta ostoba szertartásának nemleges formája. De mindez *önuralomra* tanította a vadembert, és ez értékes fejlemény volt a társadalmi evolúció terén. Az önmegtartóztatás és az önuralom volt a korai evolúciós vallásból származó két legnagyobb társadalmi nyereség. Az önuralom az embernek új életfelfogást adott; megtanította, hogy miként növelje az élet törtjének értékét azáltal, hogy csökkenti a személyes igények nevezőjét ahelyett, hogy mindig csak az önző kielégülés számlálóját növeli.

⁴ Az önfegyelem ezen ősi eszméi magukba foglaltak megkorbácsolást és mindenféle testi kínt is. Az anyatisztelet papjai különösen tevékenyek voltak a testi szenvedés erényének tanításában, azzal mutatva példát, hogy ivartalanításnak vetették alá magukat. A héberek, a hinduk és a buddhisták őszinte hívei voltak a testi sanyargatás e tantétélinek.

⁵ A régi idők során mindvégig az emberek ilyen módon törekedtek többlet hitelt szerezni az istenek főkönyveiben. Egykor az volt a szokás, hogy amikor az embereket valamilyen érzelmi túlterhelés érte, önmegtartóztatásra és önkínzásra tettek esküt. Az idők folyamán ezek az eskük az istenekkel kötött szerződések alakját öltötték és ebben az értelemben valódi evolúciós fejlődést képviseltek annyiban, hogy azt feltételezték az istenekről, hogy valamilyen meghatározott dolgot kell cselekedniük cserébe ezért az önkínzásért és a test gyötréséért. Az eskük között voltak nemleges és igenlő jellegűek egyaránt. Az ilyen káros és szélsőséges fogadalmak ma a legjobban bizonyos indiai népcsoportoknál figyelhetők meg.

⁶ ¶ Egészen természetes dolog volt, hogy a lemondás és a sanyargatás tiszteletfajtájának kezelnie kellett a nemi kielégülést is. A nemi önmegtartóztatás tisztelete a csatába induló katonák szokásából ered; később a „szentek” szokása lett. E tiszteletfajta csak úgy tűrte meg a házasságot, mint a bujálkodásnál kisebb rosszat. Ez az ősi tiszteletfajta a világ sok nagy vallását érintette hátrányosan, de egyiket sem jobban, mint a kereszténységet. Pál apostol is e tiszteletfajta híve volt, és az ő személyes nézetei tükröződnek azokban a tanításokban, melyeket a keresztény istentanra erőszakolt rá: „Jó a férfiúnak asszonyt nem illetni.” „Mert szeretném, ha minden ember úgy volna, mint én magam is” „Mondom pedig a nem házasoknak és az özvegyeknek, hogy jó nekik, ha úgy maradhatnak, mint én is.” Pál jól tudta, hogy e tanítások nem voltak részei a jézusi örömhírnek, és ennek elismeréséről tanúskodik az a kijelentése, miszerint „Engedéllyel szólok így, nem parancsolatra.” De e tiszteletfajta arra készítette Pált, hogy lenézzé a nőket. És mindebben az a sajnálatos, hogy az ő személyes véleménye

hosszú időn át befolyásolta egy nagy világvallás tanításait. Ha a sátorkészítő-tanító tanácsát szó szerint és általánosan kellett volna követni, akkor az emberi faj hirtelenül és dicstelenül eltűnt volna. Továbbá, ha egy vallás elfogadja a nemi önmegtartóztatás ősi tiszteletét, akkor az közvetlen háborúhoz vezet a házasság és az otthon ellen, ami a társadalom igaz alapját és az emberi fejlődés alapvető intézményét képezi. És nincs miért csodálkozni azon, hogy minden ilyen hiedelem táplálta a házasságot elvető papság létrejöttét a különböző népek számos vallásában.

⁷ ¶ Egyszer az embernek majd meg kell tanulnia, hogy miként élvezze a szabadságot féktelenség nélkül, a táplálkozást falánkság nélkül, és a gyönyört bujaság nélkül. Az önuralom jobb emberi politika a viselkedés szabályozására, mint a szélsőséges önmegtartóztatás. Jézus sem tanított soha ilyen esztelen nézeteket a követőinek.

4. AZ ÁLDOZÁS GYÖKEREI

¹ Az áldozás, mint a vallási áhítat része, sok más imádási szokáshoz hasonlóan, nem valamiféle egyszerű és egyetlen eredetre vezethető vissza. A hatalom előtti leborulás és a rejtély jelenlétében imádásszerű rajongásos megalázkodás hajlamát jelzi a kutyának a gazdája előtt való hízelkedése is. Az imádási hajlamtól csak egy lépés az áldozás. Az ősember abban mérte az áldozásának értékét, hogy mekkora fájdalmat szenvedett el. Amikor az áldozás eszméje először kapcsolódott vallási szertartásrendhez, nem akartak fájdalommal nem járó áldozatot. Az első áldozások olyasmik voltak, mint a haj tépése, a test megvágása, csonkítás, fogak kiverése és ujjak levágása. A polgárosodott viszonyok kibontakozásával az áldozás e durva felfogásai a szertartásos önmegtagadás, az élet örömeiről lemondás, a bőjtölés, a nélkülözés, valamint a lelki fájdalom, a szenvedésen és a test gyötülésén keresztül való megszentelés későbbi keresztény tantételének szintjére emelkedtek.

² Az áldozásnak már a vallás evolúciójának korai szakaszában is két felfogása létezett: az ajándék-áldozás, mely a köszönetnyilvánítás magatartását foglalta magába, és az adós-áldozás, mely a megváltás ideáján alapult. Később kialakult a helyettesítés felfogása is.

³ Az ember utóbb úgy gondolta, hogy a bármilyen természetű áldozása üzenetet közvetíthet az istenek felé; valamiféle kellemes illat lehet az istenség orra számára. Ez hozta magával a tömjén és az egyéb, kívánatosnak tartott áldozási szertartásjegyeket, melyek áldozati lakomává fejlődtek, idővel pedig egyre kifinomultabbak és fényűzőbbek lettek.

⁴ ¶ A vallás fejlődésével a megbékítést és a vezeklést szolgáló áldozási szertartásos szokások felváltották az elkerülés, engesztelés és elűzés régibb módszereit.

⁵ Az áldozás legrégebbi eszméje a semlegesség biztosítása volt, melyet az ősi szellemek róttak ki az emberre; a vezeklés ideája csak később alakult ki. Ahogy az ember távolodott a faj evolúciós eredetének felfogásától, ahogy a Bolygóherceg korának és Ádám ittlétének hagyományait

az idő megrostálta, a bűn és az eredendő bűn felfogása széles körben elterjedt, s így a véletlen és személyes bűnért való áldozás átalakult a faj bűnéért való vezeklés keretében való áldozás tantételévé. Az áldozati vezeklés még az ismeretlen isten neheztelésére és féltékenységére is kiterjedő általános biztosítási eszköz lett.

⁶ Lévén, hogy rengeteg sértődékeny szellemmel és mohó kísértettel volt körülvéve, az ősember a hitelező istenségek olyan seregével állt szemben, hogy egy egész életen át minden papra, szertartásra és áldozásra szüksége volt ahhoz, hogy a szellemi adósságát törleszthesse. Az eredendő bűnnek, illetőleg a faj bűnének a tantételével minden ember a szellemi erők felé komoly tartozással kezdte a létét.

⁷ ¶ Ajándékokat és juttatásokat az emberek kapnak; de amikor az isteneknek ajánlják fel, akkor úgy jellemzik azokat, mint felajánlást, megszentelt dolgot vagy éppen áldozatnak hívják. A lemondás a kiengesztelés nemleges formája volt; az áldozás lett az igenlő forma. A kiengesztelésbe beletartozott a magasztalás, a dicsőítés, a hízelgés, sőt még a szórakoztatás is. És a régi kiengesztelési tiszteletfajta igenlő eljárásainak maradványa az, ami az istenimádás új keletű formáit alkotja. A mai imádási formák egyszerűen az igenlő jellegű vezeklés ezen ősi áldozási módszereinek szertartásivá alakítását jelentik.

⁸ ¶ Az állatáldozás sokkal többet jelentett az ősembernek, mint amennyit a mai emberfajtáknak valaha is jelenthet. E tudatlan népek az állatokat az ő tényleges és közeli rokonaiknak tekintették. Az idő múlásával az ember agyafúrtabbá vált az áldozásban, felhagyott a munkában igénybevett állatainak felajánlásával. Eleinte mindenből a *legjobb* áldozta fel, beleértve a háziállatait is.

⁹ Nem merő henccegésből állította egy bizonyos egyiptomi uralkodó azt, hogy feláldozott: 113.433 rabszolgát, 493.386 jószágfejet, 88 hajót, 2.756 aranyképet, 331.702 korsó mézet és olajat, 228.380 korsó bort, 680.714 libát, 6.744.428 kenyércipót és 5.740.352 zsák gabonát. És ehhez bizony mindenképpen keményen meg kellett adóztatnia a gürcölő alattvalóit.

¹⁰ A pusztaság szükség végül rábírt a félvad embereket arra, hogy az áldozataik anyagi részét elfogyasszák, s az istenek megelégedtek e dolgok lelkével. És e szokás igazolást kapott az ősi szent étkezés ürügyén, mely az új keletű felfogás szerint egyfajta úrvacsora szertartás volt.

5. ÁLDOZÁS ÉS EMBEREVÉS

¹ A korai emberevről alkotott mai eszmék teljesen tévesek; ez része volt a korai társadalom erkölcsének. Míg az emberevés hagyományosan borzalmas a mai polgárosodott társadalom számára, addig a kezdetleges társadalom társadalmi és vallási felépítésének részét képezte. Az emberevés szokását a csoportérdek kényszerítette ki. A szükség készítésén keresztül növekedett és a babonáságnak és a tudatlanságnak való alávetettség miatt maradt fenn. Az emberevés társadalmi, gazdasági, vallási és katonai szokás volt.

² Az ősember emberfaló volt; élvezte az emberhús fogyasztását, és ezért ajánlotta fel ételajándékként a szellemeknek és a kezdetleges isteneinek. Lévén, hogy a kísértetszellemek pusztán módosult emberek voltak, és lévén, hogy az ételre volt az embernek a legnagyobb szüksége, ezért nyilván a szellemnek is az ételre kellett vágyania a leginkább.

³ Az emberevés egykor jóformán általános volt a fejlődő emberfajták körében. A szangik emberfajták mind emberevők voltak, de az andonfiak eredetileg nem voltak azok, és a nodfiak és az ádámfiai sem; az anditák sem voltak azok addig, míg alaposan össze nem keveredtek az evolúciós fajtákkal.

⁴ Az emberhús-evés erősödő hajlam volt. Akár éhségen, barátságon, bosszún vagy vallási szokáson alapul, az emberhús-evés megszokott emberevéssé válik. Az emberevés az élelem szükös voltából adódott, bár ritkán volt ez az alapvető oka. Az eszkimók és a korai andonfiak azonban az éhínség időszakait leszámítva ritkán voltak emberfalók. A vörös emberek, különösen Közép-Amerikában, emberevők voltak. Egykor általános szokás volt, hogy az ősi idők anyái megöljék és megegyék a saját gyerekeiket annak érdekében, hogy visszanyerjék a szülés során elvesztett erejüket, és Queensland területén az első gyermeket még mindig gyakorta megölik és felfalják. A közelmúltban számos afrikai törzs harceszköz gyanánt tudatosan visszatért az emberevéshez, e szörnyűséggel akarják megfélemlíteni a szomszédait.

⁵ Az emberevés némely formája az egykor felsőbbrendű fajták elfajzásának eredménye volt, de többnyire elterjedt volt az evolúciós emberfajták körében. Az emberevés olyankor került előtérbe, amikor az emberek erős és keserű érzelmeket tápláltak az ellenségeik iránt. Az emberhús-fogyasztás ünnepélyes bosszúszertartás lett; azt hitték, hogy az ellenség kísértetét el lehet pusztítani így, illetőleg egyesíteni lehet az emberhúst evőével. Egykor általánosan elterjedt hiedelem volt, hogy a varázstevők emberhús evésével tettek szert az erejükre.

⁶ Az emberevők bizonyos csoportjai csak a saját törzsük tagjait hajlandók megenni, ami egyfajta álszellemi beltenyészet, melyről azt feltételezték, hogy erősíti a törzsi összetartást. De azért bosszúból az ellenségeiket is megették, arra gondolva, hogy ezzel megszerzik az erejüket. Úgy gondolták, hogy a lélek megtiszteltetésnek veszi, ha a testéből egy barátja vagy a törzsének valamely tagja eszik, míg az ellenség esetében a felfalás csak egyfajta büntetés volt. A vademberi elme nemigen ügyelt arra, hogy következetes legyen.

⁷ Némely törzsnél az elaggott szülők kérik, hogy a gyermekeik egyék meg őket; másoknál szokás volt tartózkodni a közeli rokonok megevésétől; a testüket eladták vagy elcserélték idegenekéire. Jelentős kereskedés folyt a nőkkel és a gyermekekkel, akiket a leöléshez felhizlaltak. Amikor a betegségek vagy a háborúk nem korlátozták a népességet, akkor a felesleget teketória nélkül megették.

⁸ ¶ Az emberevés az alábbi behatások miatt tűnik el fokozatosan:

⁹ 1. Néha közösségi szertartás lett belőle, közös felelősség vállalása azért, hogy halálbüntetést róttak ki a törzs egyik tagjára. A vérontásért való felelősség akkor szűnik meg vétségnek lenni, amikor mindenki, vagyis a társadalom részt vesz benne. Az emberevés utolsó formája Ázsiában a kivégzett bűnözők megevése volt.

¹⁰ ¶ 2. Már nagyon korán vallási szertartássá vált, de a kísértetfélelem erősödése nem mindig járult hozzá az emberevés visszaszorulásához.

¹¹ ¶ 3. Végül elérte azt a fejlődési pontot, ahol már csak a test bizonyos részeit vagy szerveit ették meg, azokat a részeket, melyekről feltételezték, hogy a lelket vagy a szellem valamely részét tartalmazzák. A vérivás általános szokás lett, és szokás volt a test „ehető” részeit orvosságokkal keverni.

¹² ¶ 4. Az emberevés a férfiakra korlátozódott; a nőknek tilos volt az emberhús-evés.

¹³ ¶ 5. Ez után a főnökök, papok és sámánok körére korlátozódott.

¹⁴ ¶ 6. Majd a felsőbbrendű törzseknél tabuvá lett. Az emberevés tabuja Dalamatiából ered és lassan elterjedt az egész világon. A nodfiak az emberevés elleni harc egyik eszközeként az elhamvasztást ösztönözték, lévén, hogy egykor elterjedt szokás volt a holtakat kiásni és megenni.

¹⁵ ¶ 7. Az emberevés felett az emberáldozás kongatta meg a lélekharangot. Az emberhús a nagy vezetők, a főnökök élleme lett, végül pedig a még hatalmasabb szellemek számára tartották fenn; és így az emberáldozatok felajánlása véget vetett az emberevésnek, kivéve az alsóbbrendű törzsek esetében. Az emberáldozás teljes kialakulásával az emberevés tabu lett; az emberhús kizárólag az istenek táplálékává vált; az ember csak egy kis szertartási darabot, egy szentséget kaphatott.

¹⁶ ¶ Áldozási célokra végül állathelyettesítők jöttek divatba, és a kutyaevés még a legvisszamaradottabb törzsek esetében is jelentősen visszaszorította az emberevést. A kutya volt az első háziállat, és ilyenként és élelemként is nagy becsben tartották.

6. AZ EMBERÁLDOZÁS FEJLŐDÉSI FOLYAMATA

¹ Az emberáldozás az emberevés egyik közvetett eredménye és egyúttal az arra való gyógyír is volt. A szellemkísérő biztosítása a szellemvilágba vezető útra szintén hozzájárult az emberevés visszaszorulásához, mivel sohasem volt szokás megenni ezeket a halálos áldozatokat. Valamikor egyetlen emberfajta sem volt teljesen mentes az emberáldozás valamilyen szokásától, bár az andonfiak, a nodfiak és az ádámfiai voltak legkevésbé rabjai az emberevésnek.

² Az emberáldozás jóformán általánosan elterjedt volt; jelen volt a kínaiak, a hinduk, az egyiptomiak, a héberek, a mezopotámiaiak, a görögök, a rómaiak és számos más nép

vallási szokásaiban, és egészen a legutóbbi időkben a visszamaradt afrikai és ausztrál törzseknél is. A későbbi amerikai indiánok polgárosodott társadalma az emberevésből emelkedett ki, és ezért ők elmerültek az emberáldozásban, különösen Közép- és Dél-Amerikában. A káld nép az elsők között hagyott fel az emberek közönséges célból való feláldozásával, az embereket állatokra cserélték. Mintegy kétezer évvel ezelőtt egy lágyszívű japán császár agyagszobrokkal váltotta ki az emberáldozást, de Európa északi részén az emberáldozás alig ezer esztendővel ezelőtt szűnt meg. Bizonyos visszamaradt törzseknél önkéntesek még mindig gyakorolják az emberáldozást, ami náluk egyfajta vallási és szertartásos öngyilkosság. Egy sámán egyszer elrendelte egy bizonyos törzs egyik, nagy tiszteletnek örvendő öregjének a feláldozását. A nép fellázadt; nem voltak hajlandók engedelmessé válni. Mire az öregember a saját fiával ölette meg magát; az ősök valóban hittek e szokásban.

³ ¶ Nincs megrázóan szomorúbb és megrendítőbb feljegyzett emléke, példája annak a szívszaggató küzdelemnek, mely az ősi és igen régi vallási szokások és a kibontakozó polgárosodás ezzel szembenálló igényei között zajlott, mint a Jeftáról és leányáról szóló héber beszámoló. Lévén, hogy általános szokás volt, e jóhiszemű ember olyan ostoba esküt tett, alkut kötött a „háborúk istenével”, miszerint hajlandó bizonyos árat fizetni az ellenségei feletti győzelemért. És ez az ár az volt, hogy fel kell áldoznia azt, aki a hazatértekor elsőként hagyja el a házat az ő üdvözlésére elébe sietve. Jefta úgy gondolta, hogy talán valamelyik hűséges rabszolgája lesz az, ki elsőként üdvözli őt, de úgy esett, hogy éppen a leánya, az egyetlen gyermeke jött ki elébe. És ha már így lett, még ama kései korban és azon polgárosodottnak gondolt nép körében, e szépséges hajadont, akinek adtak két hónapot, hogy a sorsát meggyászolhassa, az apja emberáldozatként ténylegesen feláldozta, amit a törzs tagjai is helyeseltek. És mindezt Mózesnek az emberáldozásra vonatkozó szigorú tiltásai ellenében vitték véghez. De a férfiak és nők az ostoba és szükségtelen eskük rabjai, és a régi idők emberei minden ilyen fogadalmat nagyon szent dolognak tartottak.

⁴ ¶ A régi időkben, amikor valamilyen fontos, új építkezésbe fogtak, szokás volt leölni egy emberi lényt „alapozási áldozásul”. Ezzel egy kísértetszellemre tettek szert, aki őrizte és védelmezte az építményt. A harangöntésre készülő kínaiak szokása volt elrendelni legalább egy hajadon feláldozását abból a célból, hogy javítsák a harang hangzását; a választott leányt elevenen az olvadt fémbe dobták.

⁵ Hosszú időn át szokás volt számos csoport körében rabszolgákat elevenen beépíteni a fontosabb falakba. Később az észak-európai törzsek egy járókelő árnyékának befalazására cserélték le az élő személyek új épületek falaiba való betemetésének eme szokását. A kínaiak a falba temették azokat a munkásokat, akik az építkezésen haltak meg.

⁶ Palesztinában egy jelentéktelen király Jerikó falainak építésekor „az ő elsőszülött fiának, Abirámnak árán vetette meg annak alapját, és az ő kisebbik fiának, Ségubnak árán állította fel annak kapuit.” Abban a kései korban ez az apa

nemcsak hogy két fiát vetette élve a városkapuk alapgyödrébe, hanem a tettéről feljegyezték azt is, hogy az az „Úr beszéde szerint” volt. Mózes tiltotta az ilyen alapozási áldozásokat, de az izraeliták röviddel a halála után visszatértek azokhoz. Az új épület alapkövébe kisebb holmik és emléktárgyak elhelyezésének huszadik századi szokása a kezdetleges alapozási áldozások maradványa.

⁷ ¶ Hosszú időn át szokás volt számos nép körében az első gyümölcsök felajánlása a szellemeknek. És e hagyományok, melyek ma már többé-kevésbé jelképesek, mind az emberáldozást magukba foglaló korai szertartások továbbélését jelentik. Az elsőszülött feláldozásának eszméje széles körben elterjedt volt az ősök körében, különösen a föníciaiak között, akik utolsóként hagytak fel azzal. Az áldozásra egykor azt mondták, hogy „életért életet”. Most azt mondjátok a halál idején, hogy „por a porhoz”.

⁸ Annak látványa, hogy Ábrahám rákényszerült Izsák fia feláldozására, bár a polgárosodott ember érzékenységet megrázza, az akkoriban élt emberek számára nem valamiféle új vagy furcsa eszme volt. Hosszú időn át elterjedt szokás volt az apák körében, amikor erős érzelmi túlterhelés alá kerültek, hogy feláldozzák az elsőszülött fiukat. Számos népnek van az e történethez hasonló hagyomány, mert egykor létezett egy olyan, világszerte elterjedt és mély meggyőződés, miszerint szükséges emberáldozatot felajánlani, amikor valamilyen rendkívüli vagy szokatlan dolog történt.

7. VÁLTOZÁSOK AZ EMBERÁLDOZÁSBAN

¹ Mózes kísérletet tett arra, hogy véget vessen az emberáldozásnak azáltal, hogy bevezette a pénzbeli megváltást, mint helyettesítő intézményt. Egy olyan módszeres rendet alakított ki, mely képessé tette a népet arra, hogy a megfontolatlan és ostoba eskük legrosszabb következményeitől megmeneküljenek. Földet, vagyont és gyermeket lehetett megváltani a megállapított díj szerint, melyet a papoknak kellett kifizetni. Azok a csoportok, melyek felhagytak az elsőszülött fiaik feláldozásával, hamarosan nagy előnyre tettek szert a kevésbé haladó szomszédaikkal szemben, akik e kegyetlen tetteket tovább folytatták. Számos ilyen visszamaradt törzs nemcsak hogy nagyon meggyengült a fiak elvesztése miatt, hanem gyakran a vezetőik leszármazási ága is megszakadt.

² Az eltűnő gyermekáldozás egyik kísérő jelensége volt az a szokás, hogy vért kentek szét a ház ajtófélfáján az elsőszülött védelme céljából. Ezt gyakran az év egyik szent ünnepével összefüggésben tették, és e szertartás egykor Mexikótól Egyiptomig világszerte általános volt.

³ Még azután is, hogy a legtöbb csoport felhagyott a szertartásos gyermeköléssel, szokás volt némely csecsemőt a vadonban vagy vízre tett kis csónakban halálra kintenni. Ha a gyermek életben maradt, akkor úgy gondolták, hogy az istenek közbeavatkozása tartotta életben, mint ahogy ezt hitték Szargon, Mózes, Czírus és Romulusz esetében is. Ezt követte az a szokás, hogy az elsőszülött fiakat szentnek vagy áldozatnak minősítették, megengedték nekik, hogy

felnőjenek, majd ahelyett, hogy megölték volna, inkább száműzték őket; innen ered a gyarmatosítás. A rómaiak megtartották e szokást a gyarmatosítási módszerük részeként.

⁴ ¶ A nemi feslettségnek a kezdetleges imádással való számos különös társulásának eredete az emberáldozással hozható összefüggésbe. A régi időkben, ha egy nő fejedelmekkel találkozott, megválthatta az életét azzal, hogy nemileg alávetette magát az akaratuknak. Később, az istenek számára áldozatul szánt hajadon dönthetett úgy, hogy megváltja az életét azzal, hogy a testét egész életére a templom szent nemi szolgálatába állította; ezzel megkereshette a megváltási pénzt. Az ősök igen nagyra tartották, hogy nemi kapcsolatot létesíthetnek ezekkel a szent hajadonokkal, és ezen kívül az egész szertartás elfogadható bocsánatot jelentett a mindennapos nemi élvezetért. Ez az önámításnak egy olyan kifinomult változata volt, mellyel mind a hajadonok, mind pedig a társaik örömmel áltatták magukat. Az erkölcsök mindig lemaradnak a polgárosodás evolúciós előrejutásától, s így szentesítik a fejlődő emberfajta korábbi és állatiasabb nemi szokásait.

⁵ A templomi bujálkodás végül elterjedt szerte Dél-Európában és Ázsiában. A templomi nemi kufárok által megkeresett pénzt minden nép szentnek tartotta — az isteneknek bemutatandó becses ajándéknak. A legmagasabb rangú nők töltötték meg a templomcsarnokokat és szentelték az így megkeresett pénzt mindenféle szent szolgálatra és a köz javát szolgáló munkákra. A jobb sorból való nők közül sokan templomi nemi szolgálat révén gyűjtötték össze a hozományukat, és a legtöbb férfi a házasságkor előnyben részesítette az ilyen nőket.

8. MEGVÁLTÁS ÉS SZÖVETSÉGEK

¹ Az áldozási megváltás és a templomi nemi kufárokodás valójában az emberáldozás módosulata volt. Ez után következett a leánygyermek hamis feláldozása. E szertartás véreztetésből állt, melyet az élethosszig tartó szüzességre való felajánlás követett, és ez a régebbi templomi bujálkodásra adott erkölcsi válasz volt. A kevésbé régi időkben némely szűzlány a szent templomi tüzek vigyázása szolgálatának szentelte magát.

² Az emberekben végül megfogant az ötlet, hogy a test valamely részével lehetne helyettesíteni a régibb és teljes emberáldozást. A fizikai csonkítást szintén elfogadható helyettesítőnek tekintették. Hajat, körmöt, vért és még kéz- és lábujjakat is áldoztak. A körülmetélés későbbi és jóformán általános ősi szertartásos szokása a részleges áldozásból ered; ennek tisztán áldozási jellege volt, semmiféle egészségügyi ok nem kapcsolódott hozzá. A férfiakat körülmetélték; a nők fülét kilyukasztották.

³ Később szokás lett az ujjakat összekötözni, ahelyett, hogy levágták volna azokat. A fej leborotválása és a szőrzet levágása hasonlóképpen a vallási áhítat formái közé tartozott. Az eunuchhá tevés eleinte az emberáldozás eszméjének egy módosulata volt. Az orr és az ajak kifúrása még

mindig szokás Afrikában, a tetoválás pedig a test durva vagy sebekkel való ellátása korábbi szokásának művészi továbbfejlődése.

⁴ ¶ Az áldozás szokása végül a haladó tanítások eredményeként a szövetség eszméjéhez társult. Végül úgy gondolták, hogy az istenek valódi egyezségeket kötöttek az emberrel; és ez komoly előrelépés volt a vallás megszilárdulása terén. A törvény, a szövetség átveszi a szerencse, a félelem és a babonáság helyét.

⁵ Az ember soha még csak nem is álmodhatott az Istenséggel való szövetségekötésről egészen addig, amíg az Istentől alkotott felfogása el nem jutott arra a szintre, hogy a világegyetem szabályozóit megbízhatóknak képzelje el. És az embernek az Istentől alkotott korai képe olyannyira emberszabású volt, hogy képtelen volt megbízható Istenséget elképzelni mindaddig, amíg maga is viszonylag megbízhatóvá, erkölcsössé és erkölcsi alapulvúvá nem vált.

⁶ De az istenekkel való szövetségkötés eszméje végül megjelent. *Az evolúciós ember végül olyan erkölcsi méltóságra tett szert, melynek birtokában már mert alkudozni az isteneivel.* És az áldozatok felajánlásának ügye fokozatosan átalakult az Istennel bölcséleti síkon üzletelő ember játékvá. És mindez új eszközt jelentett a balszerencse ellen, vagy még inkább, egy fejlettebb eljárást a jólét biztosabb megvásárlásához. Ne fogadjátok el azt a téves eszmét, hogy ezek a korai áldozások valamiféle ingyenajándékot, önkéntelen hálaadást vagy köszönetnyilvánítást jelentettek az isteneknek; nem valódi imádat kifejeződései voltak.

⁷ ¶ Az ima kezdetleges formái nem voltak se többek, se kevesebbek, mint a szellemekkel való üzletelés, az istenekkel való vitatkozás. Egyfajta cserekereskedelem, melyben az érvelést és a meggyőzést valami kézzelfoghatóbb és értékesebb dologgal helyettesítették. Az emberfajta kialakuló kereskedelmi tevékenysége beléjük nevelte a kereskedőszellemet és kifejlesztette bennük a csereberéléssel járó vitatkozás készségét; és ekkor e sajátságok elkezdtek megjelenni az ember imádási módszereiben is. És ahogy egyesek jobb kereskedők voltak a többiekénél, úgy egyeseket a többiekénél jobb imádkozóknak tekintettek. Egy igazságos ember imáját nagyra becsülték. Igaz ember az volt, aki teljesen kiegyenlítette a számláját a szellemek felé, aki teljes mértékben eleget tett az istenekkel szembeni minden szertartási kötelességének.

⁸ A korai ima aligha volt istenimádás; az egyfajta alkudozó kérelem volt egészségért, vagyonért és életért. És az imák sok tekintetben nem sokat változtak az idő múlásával. Még mindig könyvből olvassák fel, hivatalosan adják elő azokat, lemásolják és imamalmokra teszik és fákra aggatják, ahol a szél mozgása még attól is megkíméli az embert, hogy a saját leheletével mozgassa azokat.

9. ÁLDOZÁSOK ÉS SZENTSÉGEK

¹ Az emberáldozás, az urantiai szertartások fejlődésében végig, az emberevés véres ügyletétől a felsőbb és jelképeesebb szintek elérése felé fejlődött. A korai áldozási szokások nemzették a későbbi szentségosztásokat. A

nem olyan régi időkben egyedül a pap részesül az ember-
evési áldozás egy szeletéből vagy az emberi vér egy csepp-
jéből, és azután mindannyian osztoznak az állati helyette-
sítőn. A kiváltás, a törlesztés és a szövetségek fejlődtek a
későbbi szentségosztásokká. És mindeme szertartásbe-
li fejlődés hatalmas közösség-szervező hatást gyakorolt.

² Az Isten Anyja tisztelet esetében Mexikóban és más-
hol is a test és vér régebbi emberáldozásáról végül áttértek
a pogácsa és a bor szentségére. A héberék sokáig gyakorol-
ták e szokást a páska-ünnephez tartozó szertartások része-
ként, és ebből a szertartásrendből ered az áldozás későbbi
keresztény változata.

³ Az ősi társadalmi testvériségek alapját a vérivás képez-
te; a korai zsidó testvériség áldozási vérügylet volt. Pál
az „örök szövetség vérén” egy új keresztény tiszteletfajta
kiépülését indította el. És bár szükségtelenül megterhel-
te a kereszténységet a vérről és az áldozásról szóló tanok-
kal, azért egyszer s mindenkorra véget vetett az ember- és
állatáldozáson keresztüli megváltás tantételeinek. Az ő is-
tentani engedményei jelzik, hogy még a kinyilatkoztatás
esetében is figyelembe kell venni a fejlődésnek a fokoza-
tosság elvén alapuló szabályozását. Pál szerint Krisztus lett
az utolsó és tökéletesen elégséges emberi áldozat; ezzel az
isteni Ítéltő most már teljesen és mindörökre megelégedett.

⁴ És így hosszú idő után az áldozás tisztelete a fejlődé-
se során átalakult a szentség imádásává. Így az új keletű
vallások szentségei a törvényes utódai a megdőbbentő, ko-
rai emberáldozási szertartásoknak és a még korábbi ember-
evési szokásoknak is. Sokan még mindig hisznek a vér árán
való üdvözülésben, de ez legalább már képletes, jelképes-
sé és homályossá vált.

10. A BŰN MEGBOCSÁTÁSA

¹ Az ősemlékben csak az áldozáson keresztül tudatosult
az, hogy az Isten vele van. A mai embernek új eljárásokat
kell kidolgoznia arra, hogy az üdvözülést tudatosítsa ma-
gában. A bűn tudatosítása még megvan a halandói elmé-
ben, azonban az üdvözülésre vonatkozó, innen származó
gondolati vázak már túlhaladottak és ósdiak. A szellemi

igény valósága megvan, de az értelmi fejlődés már elpusz-
tította az elme és a lélek békéje megteremtésének és azok
vigasztalásának régi módszereit.

² ¶ *A bűn fogalma újraértelmezendő úgy, mint az Istensé-
ggel szembeni szándékos hűtlenség.* A hűtlenségnek foko-
zatai vannak: az ingadozás részleges hűsége; az ellentétes-
ség megosztott hűsége; a közömbösség haldokló hűsége; és
a hűség halála, mely az isten nélküli eszményképekhez való
kötődésben nyilvánul meg.

³ ¶ A bűnösség tudata vagy érzése az erkölcsök meg-
sértésének tudatosulása; ez nem szükségszerűen bűn. Ha
nincs tudatos hűtlenség az Istenséggel szemben, akkor
nincs valódi bűn sem.

⁴ A büntudat felismerésének lehetősége az emberiség
érzékfeletti megkülönböztettségének jelvénye. Nem ala-
acsony rangúnak bélyegzi meg az embert, hanem a nagyszer-
űséget és az örökké gyarapodó dicsőséget magában hor-
dozó teremtményként különbözteti meg. A méltatlanság
ezen érzése jelenti azt a kezdőlökést, melynek gyorsan és
biztosan el kell vezetnie azokhoz a hitbéli vívódásokhoz,
melyek a halandói elmét átviszik az erkölcsi nemesség, a
mindenségrendi látásmód és a szellemi élet fenséges szint-
jeire; így az emberi lét minden jelentéstartalma az ideigva-
lóból az örökkévalóvá alakul, és minden értéke az emberi-
től az istenivé emelkedik.

⁵ A bűn megvallása a hűtlenség bátor elutasítása, de
semmiképpen sem mérsékli az ilyen hűtlenség téridő-kö-
vetkezményeit. De a bevallása — a bűn természetének
őszinte felismerése — lényeges a vallásos gyarapodáshoz és
a szellemi fejlődéshez.

⁶ A bűn Istenség általi megbocsátása nem más, mint a
hűségviszony megújítása azon időszak után, amikor az em-
berben tudatosul e kapcsolatok szünetelése, mely a tuda-
tos lázadás következménye volt. A megbocsátást nem kell
keresni, hanem csak fogadni kell, mint annak tudatosulá-
sát, hogy a teremtmény és a Teremtő közötti hűségviszony
helyreállt. És az Isten minden hú fia boldog, szolgálatkész
és örökké fejlődő paradicsomi felemelkedésben.

⁷ [Közreadta a Nebadon egyik Ragyogó Estcsillaga.]